

INFLUENȚE DIN CARANSEBEȘ ÎN PORTUL POPULAR DIN SATUL ȘIEUȚ (JUDEȚUL BISTRIȚA-NĂSĂUD)

Patricia-Smaranda MUREȘAN

Abstract: The present study aims at setting out some of the aspects linked to the traditional culture of the Șieuț village (Bistrița-Năsăud county), especially the local folk outfit and the influences of Caransebeș thereupon. A special period regarding the evolution of the Șieuț folk outfit is known to have existed, that is the one comprised between 1970 and 1980, when in the village there appeared a new fashion, namely that the feast garments should be made in the Banat area, in Caransebeș. At that time, there appeared new designs and motifs, as well as a slightly different adornment and colouring; however the general style and cut remained the same.

These new elements of culture, alien to the area, penetrated and were integrated into the Șieuț people's own culture, being embraced and worn, for some time, notably by youngsters, mainly at weddings. The elderly did not 'accept' this fashion and chose to continue wearing their old, village-specific garments.

A great part of the folk outfit elements are known to be lost in time; as no longer used and worn on a daily basis, they were destroyed and thrown away, mostly certain elements of the working outfit. In time, other pieces of traditional costumes were rehabilitated and nowadays they are promoted and valorised. Nonetheless, the ceremonial, feast outfit, often the one worn at the wedding, as a start-up in life, was kept and subsisted up to present time, which is another indication for the importance of the folk costumes in defining a community.

It is therefore important to notice the fact that, even though worn quite extensively and often in that period, these new 'Caransebeș' costumes did not have power over the traditional outfit of the Șieuț village and did not replace it. They were but an 'alternative' and came forward with in the village for a limited period of time. They still exist today, being worn on certain occasions, but the locals do not deem them to be traditional or specific to the village and they have no power over local tradition.

Keywords: traditional costume, local cultural heritage, identity, traditions, customs, dance group

Lucrarea de față își propune să prezinte câteva dintre aspectele culturii tradiționale din satul Șieuț (județul Bistrița-Năsăud), în special costumul popular din zonă, dar și influențele de Caransebeș care au pătruns aici în perioada anilor '70-'80 ai secolului XX. Deși aparent sunt două zone relativ îndepărtate, neavând elemente comune, din punct de vedere istoric se aseamănă prin prezența, în trecut, a regimentelor de graniță. Însă, independent de acest aspect, în perioada amintită, mai mulți oameni din județul Bistrița-Năsăud au plecat la muncă în Banat, la diverse campanii agricole, acolo unde stăteau câteva luni pe an. Intrând în contact cu localnicii, bistrițenii au împrumutat câteva elemente de cultură, pe care le-au integrat mai apoi în cultura proprie. Astfel au pătruns și în județul nostru, dar mai ales în satul Șieuț, unele influențe din Caransebeș în portul popular local, pe care le vom aminti și descrie în rândurile acestui studiu.

Localitatea Șieuț din județul Bistrița-Năsăud este situată în nord-estul Depresiunii Transilvaniei, la contactul acesteia cu Munții Călimani. Satul Șieuț, reședința comunei, se află la

o distanță de 31 de km față de orașul Bistrița și la 28 de km față de orașul Reghin. Pe lângă Șieut (în maghiară *Kissajó*, în germană *Kleinschogen*), comuna mai are în componență satele Lunca, Ruștior și Sebiș, fiind situată în sud-estul județului Bistrița-Năsăud, în imediata vecinătate cu localitățile limitrofe ale județului Mureș. (***) Comuna Șieut, <https://ro.wikipedia.org/>).

Aceeași sursă menționează faptul că populația de aici este românească și vorbește un grai cu particularități tipic ardelenesti. Conform recensământului din anul 2011, comuna Șieut avea 2652 de locuitori¹, iar în anul 2020 comuna număra 2574 de locuitori. Dintre aceștia, 97% sunt de naționalitate română, iar 98% sunt creștini ortodocși.

Din punct de vedere al reliefului, localitatea Șieut și celelalte sate componente ale comunei sunt așezate într-o zonă de deal și de munte, la poalele Munților Călimani, sub vârful Poiana Tomii. Localnicii se ocupă preponderent cu agricultura și creșterea animalelor, mai ales oi și vaci, pe care le pășunează vara în adâncul munților (pe pășunile „primite de la împărăteasa Maria Tereza”), iar caii sunt folosiți la muncile agricole. Locuitorii zonei sunt numiți și cunoscuți sub denumirea de mocani². Continuitatea acestor ocupații determină un mod de viață conservator, bine înrădăcinat în tradițiile și manifestările populare.

În ceea ce privește istoricul zonei cercetate, trebuie să menționăm faptul că acest teritoriu a fost locuit din vremuri străvechi. Satul Șieut este una dintre localitățile cu cea mai veche atestare documentară din județul Bistrița-Năsăud. Primele documente care vorbesc despre acest teritoriu apar în secolul al XIII-lea, în anul 1228, respectiv în anul 1230. Prima atestare documentară a acestor sate datează însă din anul 1319, fiind menționată într-o diplomă dată la 13 mai 1319 de Carol Robert de Anjou, Regele Ungariei, când acesta „a hotărât să se restituie magistratului Simion, fiul lui Mihail, comite de Șemlacul Mare și de Caraș, drept răsplată pentru slujbele sale credincioase, niște sate sau moșii ale sale de pe Valea Șieului, despre care spunea că țin de el prin drept de moștenire, printre care Șieul Mare, Sebiș și Lunca”. Ulterior, dese schimbări de situație fac ca aceste moșii să fie dăruite de Carol Robert altor feudali. (Buzilă 1984, pp. 18–19).

Mai apoi, pe fondul luptelor dintre marile imperii ale Europei secolelor XVII și XVIII, dar mai ales datorită schimbării balanței de putere în regiune, noile realități au impus necesitatea creării unor structuri de apărare mai eficiente.

Astfel, datorită acestor presiuni, dar și pentru „a asigura securitatea Imperiului Habsburgic la granița cu Imperiul Otoman sau cu provinciile tributare acestuia” (Biriș 2015, p. 221), în asemenea împrejurări critice, „înființarea în Transilvania a unor regimente grănicerești era mai mult decât necesară. Întărirea granițelor Imperiului, prin înființarea de noi regimente în sudul și estul Transilvaniei marca acel cordon militar care începea de la Marea Adriatică, trecea pe la Porțile de Fier și continua acum pe crestele Carpaților, «împrejmuid» Transilvania pe linia munților și până în nordul Bucovinei, ajungând în zona Galiției. Această acțiune cu implicații adânci în viața social-politică a Marelui Principat al Transilvaniei a fost inițiată de Curtea de la Viena în al treilea deceniu de domnie a împărătesei Maria Tereza (1740–1780), iar înființarea regimentelor grănicerești a urmărit atât întărirea graniței militare, îmbunătățirea sistemului de recrutare, cât și diminuarea puterii nobilimii maghiare, scoțând o bună parte din teritoriul și populația Transilvaniei de sub dominația ei.” (Parean 2000, <http://www.armyacademy.ro/>).

Astfel, „nevoia de securitate a Imperiului Habsburgic a determinat organizarea completă a graniței militare” (Vlașin, p. 86, <http://www.arhivelenationale.ro>), iar acest fapt a avut contribuții majore, aducând schimbări semnificative la dezvoltarea și modernizarea zonei, contribuind decisiv la emanciparea românilor, „perioada fiind percepută la nivelul mentalului colectiv ca

¹ Dintre aceștia, 755 de persoane locuiau în satul Șieut.

² Mocan=locuitor român (cioban) din regiunile muntoase, în special ale Transilvaniei, care posedă turme de oi sau se ocupă de îngrijirea acestora. (***) Micul dicționar academic, <https://dexonline.ro/sursa/mda2>).

una de progres și dezvoltare, determinând covârșitoare schimbări și mutații în felul de a fi, de a gândi și de a se comporta al grănicerilor născuți, datorită avantajelor oferite de statutul de oameni liberi, situației materiale mai bune, nivelului cultural mai înalt și organizării administrative aparte.” (Sabău 2015, p. 35).

Demn de menționat este și faptul că doar satul Șieuț a fost militarizat (în perioada 1764–1851), celelalte trei sate aparținătoare comunei (Ruștior, Lunca și Sebiș) nefăcând parte din această organizare militară a Imperiului Habsburgic, fapt ce se va resimți și pe viitor în obiceiuri și tradiții, acestea urmând o dezvoltare culturală diferită. Deși în anul 1851 comuna a fost demilitarizată (pentru că instituția grănicerească s-a desființat), totuși Șieuțul a beneficiat, până după cel de-al doilea război mondial, de ajutoare anuale provenite din administrarea munților grănicerești. (Sabău 2015, p. 35).

Șieuțul, satul de la poalele Munților Călimani, nu doar că se mândrește cu statutul de sat grăniceresc, bucurându-se de avantajele acestuia, ci se fâlește cu tradițiile și obiceiurile sale unice, cu portul popular și cu jocurile specifice românești care i-au însoțit pe șieuteni în toate momentele importante din viața lor și a comunității din care fac parte. Din punct de vedere etnografic, zona este foarte compactă și păstrează elemente de cultură tradițională străveche, ce relaționează cu elemente noi de cultură materială.

La Șieuț încă se mai păstrează forme arhaice ale unor tradiții și obiceiuri. Dintre cele care mai sunt actuale putem aminti obiceiurile de iarnă – *Colindatul în ceată bărbătească*, *Obrăzarii*, *Boboteaza* și *Jocul Însurașilor*; obiceiuri de primăvară – *Împreunatul și Măsura Oilor*; obiceiuri de vară – *Cununile de Rusalii* sau obiceiul de toamnă *Praznicul Bisericii* (Marcu 1997, pp. 118–158). Într-adevăr, au existat mult mai multe astfel de tradiții și obiceiuri, însă o parte dintre acestea s-au pierdut în negura timpului; celelalte sunt încă vii în memoria colectivă și se mai performează și astăzi.

În toate satele din comuna Șieuț, zilele de sărbătoare sunt respectate cu sfințenie, iar costumul popular e îmbrăcat de săteni la biserică și la joc; oamenii mai respectă încă tradițiile, obiceiurile satului și calendarul popular. Toate aceste elemente ale culturii tradiționale (sărbători, tradiții și meșteșuguri, obiceiuri sau credințe religioase) relevă bogăția fără seamăn care există la Șieuț, de o valoare inestimabilă în domeniul patrimoniului cultural național, cu relevanță deosebită în context european și mondial!

La Șieuț, o zonă cu tradiții aparte, costumul popular este un element demn de luat în considerare, fiind strâns legat de tradiție și de jocul satului. Mai demult, toată lumea se îmbrăca în „haine țărănești”, care erau făcute în casă, din „iarbă verde”, după multă trudă, un fapt ce presupunea parcurgerea unor etape îndelungate și anevoioase.

Știm că poporul român „își poartă istoria milenară în veșminte, împodobite cu simboluri și culori meșteșugit alese, fiecare piesă având propria poveste țesută în nopțile lungi de iarnă de către țărăncile din satele noastre. Costumul tradițional este un document de viață, un crâmpei din istoria națională, pe care regăsim cusute pasiunea și iubirea izvorâte din inima poporului român.” (Mare 2019, p. 9). Nefiind doar un simplu obiect vestimentar, ci un „element constitutiv al patrimoniului cultural național, portul popular reprezintă, în esența sa, un autentic document istoric, un reper semnificativ al identității și spiritualității neamului românesc. Portul popular românesc, a cărui geneză este atestată prin mărturii arheologice, și-a păstrat individualitatea morfologică și caracterul unitar, în pofida diversității aspectelor sale zonale.” (Mazilescu 2015, p. 143).

Totodată, în acest context, trebuie menționat și faptul că acest „costum tradițional românesc își are originile adânc înfipte în istorie, elementele de bază regăsindu-se în portul strămoșilor noștri traci, geți sau daci. De-a lungul vremii, a fost supus influențelor survenite de la popoarele

vecine sau de la cele care vremelnic au dominat acest spațiu binecuvântat dintre Carpați, Dunăre și Marea Neagră. [...] Cele dintâi referințe le găsim în imaginile de pe Columna Traiana și de pe Monumentul de la Adamclisi, despre care istoricii spun că straiile bărbaților și ale femeilor sunt foarte asemănătoare cu cele ale țăranilor noștri.” (Mare 2019, pp. 9–10).

Așadar, putem lesne afirma că „împreună cu limba și tradițiile, costumele populare prezintă o coordonată esențială a specificului național care, în timp, a structurat definitiv coeziunea etnică și a marcat inconfundabil spiritualitatea poporului român. În definirea și singularizarea unei etnii, portul tradițional devine blazonul său de noblețe, certificatul său de naștere, impunând o individualizare certă a grupului uman respectiv. Se constituie, în același timp, ca un semn distinctiv al apartenenței la un anumit areal cultural pe care îl marchează și îl definește, transformându-se într-un puternic vector de cristalizare a specificului național, de întărire a coordonatelor spirituale specifice unui popor.” (Ciocan 2006, p. 5).

Chiar și Reginele României au știut să prețuiască portul tradițional românesc, să îl respecte și să îl poarte cu mândrie, acestea fiind Regina Elisabeta, surprinsă într-o frumoasă fotografie ce datează din anul 1877, sau Regina Maria a României (Niculescu-Varone 1934, pp. 4–5), ambele având origine britanică.

Scopul creării pieselor de vestimentație nu a fost dintru început unul preponderent artistic. „Inițial, rolul îmbrăcăminteii a fost acela de a proteja corpul de agresiunile mediului înconjurător. Cu timpul, el a devenit locul în care creatorul își exprima gândurile, sentimentele, gustul pentru frumos.” (Ciocan 2006, p. 15). La țăranul român, un lucru era frumos dacă era și bun; utilitatea era pe primul plan, apoi conta și aspectul estetic, iar principalul obiectiv pe care îl aveau hainele țărănești era acela de a îmbrăca omul și de a îl apăra de frig, de căldură sau de intemperii.

Din punct de vedere compozițional, îmbrăcăminteii țăranilor noștri a fost subsumată mereu unor norme clare, fiind creată și purtată în funcție de utilitate sau de alte situații, caracteristicile lor diferind în funcție de vârstă (copii, tineri, adulți, bătrâni), sex (masculin și feminin), statut marital (tineri logodiți, tineri căsătoriți, însurați, văduvi), precum și în funcție de utilitate (port de lucru, port de sărbătoare, port ceremonial), elementele de port, dimensiunile lor și ornamentația fiind specifice pentru fiecare dintre acestea în parte.

Totodată, în funcție de natura preocupărilor, anotimpurile, sărbătorile și obiceiurile au impus adaptarea îmbrăcăminteii pentru fiecare caz în parte. (Marcu 1997, p. 80). În general, linia croiului era determinată de conformația corpului, ca hainele să nu fie mai lungi sau mai largi decât este necesar, ci să fie practice, atât cât să-i stea omului bine, să nu îl încurce nici la lucru, nici la joc. Și la Șieuț era mai mult decât valabil acest lucru, deoarece în sat, la biserică sau la joc, oamenii se recunoșteau și se individualizau după îmbrăcăminteii purtată. Spre exemplu, doar după felul în care era aranjată „peana” la clop, puteai să știi dacă purtătorul acestuia era însurat sau neînsurat.

Desigur, evoluția portului popular a fost întotdeauna strâns legată de mediul geografic, de relief și de condițiile climatice, fiind influențat de ocupațiile celor ce l-au creat. (Ciocan 2006, p. 12). Materiile prime din care este confecționat costumele populare sunt în deplină consonanță cu acestea, depinzând de îndeletnicirile locuitorilor. Un loc important l-au ocupat plantele textile (cânepa și inul), baza fibrelor pentru țesut pânza necesară cămășilor, izmenelor, poalelor, textilelor din casă, țesături sau lenjerie. Mai apoi, întotdeauna, în zonele de munte, vom regăsi elemente de costum popular mai lungi și mai groase (cojoace, pieptare). Prin păstorit s-au asigurat fibrele de lână (dar și blana sau pielea de oaie și de miel) necesare, locuitorii acestor zone fiind păstori sau oieri recunoscuți.

Așadar, „materialele necesare confecționării costumele populare românești sunt de origine vegetală, ca inul, cânepa și bumbacul, respectiv de origine animală, ca lâna, pielea de animale și

borangicul.” (***) Tradiții populare, <https://www.traditii.pancarpatica.ro>). Aceste materiale erau obținute în cadrul economiei închise a satului tradițional, în gospodăria proprie, reflectând astfel ocupațiile celor care îl purtau. (Ciocan 2006, p. 18). Un alt aspect care trebuie luat în considerare este și faptul că femeia de la țară confecționa costumul pentru viața de toate zilele și nu pentru a-l comercializa.

În județul Bistrița-Năsăud (în toate cele șapte subzone etnografice³), „lâna, cânepa și inul constituiau materia primă, firele din care (și cu care) se fac piesele de port și textilele⁴ din interiorul casei țărănești.” (Chintăuan, Prahase 2001, pp. 48–50). Cu timpul, pe tot cuprinsul țării noastre, acestea s-au diversificat, prin adaptarea folosirii bumbacului, mătășii sau a firului metalic ca materii prime. Acesta din urmă, „firul metalic auriu sau argintiu, se presupune că a venit din Orient. El s-a folosit mai întâi în ornamentarea veșmintelor domnești. Firul metalic se folosește în toată țara, în afară de regiunea Transilvaniei, care nu folosește nici fluturii și nici mărgelile. Totuși, de la această regulă se abate tocmai județul Bistrița-Năsăud.” (Doagă 1978, p. 16). Într-adevăr, acesta este un aspect pe care l-am întâlnit mai ales în satul Șieuiț, însă nu nepărat prin faptul că aici se coase așa, ci prin faptul că șieuienii au „importat” pentru o perioadă astfel de costume, cusute în acest stil, cu astfel de ornamente din părțile Banatului, mai ales din zona Caransebeș.

Apariția bumbacului (începând cu secolul al XIX-lea) a adus modificări substanțiale în structura și ornamentica portului popular.⁵ Acesta se procura din târguri, locul unde țărani întâlneau și alte numeroase fapte ce le influența gândirea și aducea inerent noutăți în piesele componente ale costumului popular. (Ciocan 2006, p. 18). Așadar, „cânepa și inul au fost cultivate intens în această zonă în vechime și până în prima parte a secolului al XX-lea. Pentru perioadele reci, la confecționarea materialelor folosite pentru realizarea pieselor de port se folosea lâna⁶, care și-a câștigat astfel un loc la fel de important în societatea tradițională locală.” (Ciocan 2006, pp. 18–19).

În ceea ce privește ornamentația destul de bogată care se regăsește pe piesele de port, în special în privința costumului de sărbătoare, „există foarte multe motive care se repetă, iar ele sunt legate tot de ocupațiile locuitorilor: coarnele de berbec, amintind oieritul; capra și stâlpii sau ulucile vorbind de vechi îndeletniciri forestiere; fusul și furca – unelte ale femeii în perioada industriei casnice și vârtelnița, cu încărcătura ei simbolică.” (Mazilescu 2015, p. 146).

Vegetația a ocupat mereu un loc aparte în decorul pieselor vestimentare, atât în formele sale generice – frunza și floarea, cât și în formele mai concrete. Totodată, elementele vegetale (flori, frunze, coji, diferite plante, rădăcini) au fost cele cu ajutorul cărora s-au obținut culorile pentru ornamentarea costumelor, firele de lână, cânepa, inul și bumbacul fiind vopsite vegetal, în propria gospodărie.⁷

³ Cele șapte subzone etnografice ale județului Bistrița-Năsăud sunt: Valea Someșului, Valea Ilvelor, Valea Țibleșului, Valea Șieului, Valea Bârgăului, Câmpia Transilvaniei (zona de câmpie a județului) și Dealurile Bistriței. Acestea au, fiecare, trăsături specifice, ușor de recunoscut de către localnici și de către cunoscători.

⁴ Piesele de port tradițional și textilele din interiorul casei țărănești în această zonă sunt: cămăși, zadii, pălării, brăie, cojoace, cojocele, sumane, țoale, ștergare, fețe de pernă, fețe de masă, colorate cu culori naturale și ornamentate cu motive florale, geometrice sau zoomorfe, mai rar antropomorfe. Toate reflectă mediul în care țărani trăiesc, preocupările lor și, în întreg, caracterizează spațiul, redefinind o subzonă în raport cu celelalte.

⁵ Pânza țesută numai din cânepă se folosea la realizarea pieselor de costum destinate zilelor de lucru. Pentru costumul de sărbătoare se folosea pânza realizată din cânepă în amestec cu in sau bumbac, numită și „pânză învăluită”. Aceasta se țesea urzindu-se un fir de cânepă și unul de in sau bumbac. Amestecul cânepii cu bumbacul a dus la obținerea unei pânze mai moi, mai albe, mai plăcută la purtat. Pânza țesută numai din bumbac s-a folosit foarte rar și numai în a doua jumătate a secolului al XX-lea.

⁶ Prelucrarea lânii începea cu tunsul, spălatul, uscarea, scărmanarea, pieptănarea, dărăcirea, torsul și țesutul.

⁷ Evoluția în timp a determinat înlocuirea colorantului vegetal cu cel industrial.

Cromatica, aspectul cel mai vizibil și mai pregnant care definește un element de port popular, se caracterizează printr-o exuberanță decorativă dominată de culorile vii – roșu, albastru, verde și galben (mai ales la cei tineri), în timp ce nuanțele de maro și negru apar odată cu înaintarea în vârstă, cromatica fiind una mai „temperată”, la fel și simplitatea cusăturilor. Aceasta „pune în relief vitalitatea, caracterul deschis și generos al tinerilor, ca și seriozitatea și cumpătarea celor albiți de vreme.” (Grapini, „Portul popular din Țara Năsăudului”, <https://rasunetul.ro>). Purtarea costumului trebuie pusă în acord, în afară de statutul social și de vârstă, și cu tradițiile și tipul de eveniment la care este îmbrăcat.

Astfel, prin intermediul acestor culori și simboluri, țăranul român și-a creat un adevărat cod de comunicare, asumat, folosit și înțeles de către membrii comunității respective, iar coloristica specifică fiecărei vârste în parte dădea informația asupra statutului marital sau social.

Totuși, „motivele ornamentale, cromatica și îmbinarea culorilor erau ținute în mare taină, fiecare casă devenind un laborator individual de creație” (Ghinoiu 2005, p. 74), deoarece tinerii satului își realizau aceste cămăși într-o secretomanie desăvârșită. Lucrau numai noaptea la ele, pentru a nu li se fura modelul. Era o întregă competiție pentru conceperea și realizarea într-un mod cât mai original a cămășilor, acestea fiind expuse la marile sărbători ale anului, la Paști și Crăciun, când se ieșea în sat la biserică și la joc, spre bucuria și mândria tuturor.

Elementele componente ale costumului popular purtat de femeile din județul Bistrița-Năsăud sunt: cămașa, poalele, brâul, zadiile, pieptarul, cojocul (sau gubul); încălțăminte era reprezentată de opinci, pantofi sau cizme, iar gâteala capului cuprindea năframa și podoabele. Bărbații purtau cămașa, pantalonii (cioreci din pănură, iarna, sau ițari, vara), pieptare și cojoace (iarna), cureaua (brâul); încălțăminte era reprezentată de opinci, cizme, pantofi sau bocanci, iar pe cap purtau clopul sau cușma (cu „peana” ca podoabă), având cuțitul sau baltagul ca accesorii.

Și aici, la fel ca și în celelalte zone ale țării, „cămașa rămâne cea mai importantă piesă datorită faptului că este punctul de rezistență în ansamblul costumului, în funcție de ea armonizându-se celelalte piese componente⁸, fiind în același timp păstrătoarea elementelor tradiționale și concentrând cele mai multe elemente de decor.” (Ciocan 2006, pp. 26–27). Alături de cămașă⁹, zadiile constituie un element central al portului femeiesc din județ. În ceea ce privește portul popular de la Șieuț, vom face o scurtă descriere și enumerare a pieselor acestuia, delimitate în funcție de criteriile amintite mai sus (sex, vârstă, utilitate).

La Șieuț, portul tradițional bărbătesc se încadrează în tipul de costum cu izmene. Și în acest caz, cămașa este piesa de bază a costumului, lungă, croită din cinci lați. Gulerul este mic, de tip rusesc. La început, aceasta a fost cusută cu motive geometrice de culoare neagră, la guler și jos la mânecă, însă odată cu trecerea timpului broderia a devenit din ce în ce mai bogată, cu cusături pe piept, la guler și pe la mâneci, apoi și la poalele cămășii. A apărut și o bandă dantelată la poale și la mâneci, denumită *ciurel*, și tot la poale o *cipcă* de tip colțișori. (Bodiu, Golban 2012, p. 148).

Băieții preșcolari, dar și cei de școală, aveau un port mai simplu și practic, cu cusături puține. Portul feciorilor, însă, era unul mai deosebit, deoarece „odată cu absolvirea claselor primare, «băietanii» intră în rândul feciorilor, cu dreptul de a intra în «joc», iar seara de a «mere pe uliță» și de a «mere la fete». Feciorii sunt mândria satelor Șieuțului, atât prin felurile ținutelor, cât și prin obiceiurile pe care le practică, purtând mai ales tradiția «lăturenilor» și a «păcurarilor»;

⁸ Cămașa determină compoziția ornamentală a costumului, restul pieselor asociindu-se cu aceasta, cu care era obligatoriu să se acorde ca epocă, vârstă, ornamente și cromatică.

⁹ Cămașă=denumire folosită în județul Bistrița-Năsăud atât pentru cămașa bărbătească, cât și pentru cămașa femeiască, termenul de iie nefiind uzitat în acest areal.

feciorii au ținuta aparte, pentru toate ocaziile: «de purtat», «de ieșit seara pe uliță», «de păcurar», «de joc», «de lătorean», «de cemător» – cei care fac invitațiile la nuntă.” (Marcu 1997, p. 179).

Portul de sărbătoare este unul aparte, cămașa feciorului din Șieui fiind o operă de artă la care mamele lor lucrau mult timp, în șezători și apoi acasă. (Marcu 1997, pp. 183–184).

Portul femeiesc de la Șieui este, de asemenea, unul deosebit de frumos și de bogat și se distinge prin varietate. În funcție de vârstă, avem fetițele mici sau cele de școală, la care îmbrăcămintea era una mai simplă, mai lejeră și mai practică, cu puține cusături ornamentale.

La fel ca și la feciori, și la fetele de joc sau la cele de măritat, portul era unul special; ținuta zilnică era una mai simplă, însă cea de sărbătoare se distingea prin cămășile atent lucrate. „Nevestele de joc (sau femeile de curând măritate) se deosebesc față de fete numai la pieptănătură. Nevestele poartă părul împletit în conci (ghem la ceafă) și tot timpul se poartă acoperite cu năframă colorată, legată la spate sau în față (în funcție de vreme)” (Marcu 1997, p. 190). Apoi, la femeile de vârsta a doua, trecute de vremea jocului, apare năframa neagră, iar la „femeile bătrâne aceasta era legată numai în față (bătrânește)” (Marcu 1997, p. 191). Așadar, statutul marital al unei persoane era definit de găteala sau podoaba capului, năframa fiind simbolul femeii măritate.

Este lesne de observat că, în timp, o mare parte dintre aceste elemente de port popular s-au pierdut; nemaifiind folosite și purtate zilnic, acestea au fost distruse și aruncate, în special unele elemente ale portului de lucru. Totuși, costumul ceremonial, de sărbătoare, adesea cel cu care se pornea în viață la căsătorie, s-a păstrat și a rezistat până în zilele de astăzi.

În cadrul Ansamblului Folcloric „Ciobănașul” din Șieui, un colectiv artistic cu o vechime considerabilă, de peste 70 de ani, portul popular nu doar că era purtat, fiind un element esențial și definitoriu al culturii tradiționale locale, dar era și promovat, fiind făcut cunoscut în toată țara, dar și peste hotare. Și se știe foarte bine cu câtă bucurie joacă șieuienii și cât de mândri sunt de portul popular și de tradițiile lor! Activitatea acestui ansamblu a impulsionat mereu femeile satului să continue să creeze costume populare, ca să aibă cu ce merge „cu dansurile” (atât copiii, cât și tinerii, adulții sau bătrânii). La Șieui era o rușine să nu știi juca și să nu ai haine, precum se poate observa și din citatul următor: „*Noi aveam hainele noastre. Nu trebuia să mergem în sat după haine la nimeni. Le-am făcut cu mâna mea. Și la copii, cum o crescut, cum le-am făcut!*” (Trif 2017, Șieui).

Un aspect inedit al acestei formații era și faptul că instructorii ansamblului au gândit și au expus pe scenă, în timpul spectacolelor, dansuri adaptate pentru fiecare grupă de vârstă în parte, prezentându-le exact așa cum le-au cules de la jocul satului. Astfel s-au creat și s-au delimitat cele patru generații de dansatori ale ansamblului: copii (doar băieți – bărbuncașii, neavând pereche), tineri (feciori și fete, în perechi), adulți – însurați (bărbați și femei) și bătrâni (doar bărbați), fiecare purtând costumul specific vârstei.

A existat totuși o perioadă aparte în ceea ce privește evoluția portului popular din Șieui, și anume perioada anilor 1970–1980, atunci când în sat a apărut o nouă modă, aceea ca hainele să fie făcute în zona Banatului, la Caransebeș. Au apărut astfel modele și motive noi, precum și o ornamentație și o coloristică ușor diferite; stilul, croiul general, a rămas însă același.

Fiind un fenomen mai aparte, rar întâlnit în județul Bistrița-Năsăud, și regăsind aceste costume populare în comunitatea de la Șieui, ne-am pus întrebarea cum de au pătruns aceste noi elemente de costum popular (străine, nespecifice) în portul tradițional al șieuienilor.

În urma primelor cercetări de teren efectuate în zonă, toți cei intervievați mi-au vorbit despre costumele lor de Caransebeș, însă nu au putut să spună cu exactitate cine anume a adus (a importat) aceste modele de cusături în Șieui, care se pare că erau la modă în sat în acele timpuri, fiind haine foarte valoroase și extrem de apreciate.

Totuși, o serie de cercetările ulterioare asupra acestui subiect au relevat câteva aspecte mai precise ale importului acestor haine. Astfel, după cum bine se știe, faptul istoric care a stat la baza acestui fenomen cultural este însăși binecunoscuta „migrație internă” care a avut loc în România, în special în perioada comunistă, începând cu anii '60 ai secolului trecut. Mai apoi, în contextul sistematizării agriculturii, odată cu înființarea CAP-urilor (cooperative agricole de producție) și a IAS-urilor (întreprinderi agricole de stat) și având în vedere nevoia de forță de muncă pentru agricultură, în special pentru strângerea recoltelor, o mare parte dintre oamenii din zonele de munte plecau la muncă în zona Banatului, acolo unde rămâneau pentru o perioadă de timp, mai scurtă sau mai îndelungată, uneori putând ajunge să stea chiar și până la câteva luni pe an. Această „muncă sezonieră” a favorizat schimburile culturale între cei aflați acolo la muncă (spre exemplu, ardeleni) și localnicii bănățeni.

Cei care alegeau să plece la muncă în Banat erau, cel mai adesea, locuitorii zonelor de munte mai sărace, acolo unde condițiile geoclimatice nu permiteau cultivarea cerealelor, atât de necesare în hrana omului și a animalelor din gospodărie. Astfel, având în vedere că suprafața arabilă era extrem de redusă în zonele montane, mulți au ales să plece la muncă la șes sau la câmpie, iar la finalul sezonului agricol ei erau retribuiți în natură, primind, ca simbrerie pentru prestația depusă, o anumită cantitate de cereale.

Așadar, după cum am descris mai sus, în perioada amintită o parte dintre șieuteni au fost plecați la muncă în Banat. O dovadă în acest sens este și afirmația învățătorului Pantea Ignat Junior, instructorul de astăzi al Ansamblului Folcloric „Ciobănașul” din Șieut, care ne spune: „*Da, țin minte că atunci și părinții mei plecau în Banat la muncă, câteva luni pe an, mai ales pe timp de vară, iar noi rămâneam acasă cu bunicii.*” (Pantea I. 2020, Șieut).

Cu timpul, o parte dintre acești oameni s-au stabilit definitiv acolo. Având în vedere că era un spațiu ofertant în ceea ce privește locurile de muncă existente, Banatul a funcționat ca un magnet pentru cei din zonele mai sărace în resurse, însă care erau harnici și dornici de a-și face un rost în viață. „*O parte dintre aceștia au lucrat ca și ciobani la IAS-uri, iar cu timpul au ajuns să dețină propriile turme de oi; alții s-au mutat cu tot cu familia, fiind cunoscute unele strămutări din satele montane ale județului Bistrița-Năsăud (Rebra sau Parva), iar o parte dintre ei nu s-au mai întors, făcându-și acolo un rost, o familie și o gospodărie.*” (Frândăș 2021, Bistrița).

Astfel de schimburi economice destul de intense între aceste grupuri de persoane au atras după sine și o serie de împrumuturi și schimburi culturale. Este lesne de înțeles că ardelenii i-au văzut pe localnici nu doar la activitățile câmpului, ci și în zilele de sărbătoare, duminica, la jocul satului sau la diverse evenimente festive. Acolo au intrat nemijlocit în contact și cu elemente de cultură tradițională locală specifică, unde au avut ocazia să observe și să cunoască costumele bănățene atât de frumoase și de bogate, însă atât de mult diferite față de cele din zona lor. Totuși, unele dintre elementele acestora au fost importate de către șieuteni în cultura proprie.

Am aflat însă că acestea erau foarte scumpe, fiind folosite mai ales la ocazii festive (la nunți). Ioana Dumbrăvan din Șieut ne explică câteva detalii despre costumul de Caransebeș: „*Practic, o fost o perioadă în care o venit influențe de astea și ne-am făcut la Caransebeș costumele, prin Banat. Dar costumul tradițional, autentic, din sat, îi ăla în care mereai cu dansurile. Și asta era mai mult de fală, să fie cât mai plin, mai bogat, mai colorat. Eștea le-am făcut atunci când am fost mireasă, dar nu le-am mai purtat veci de atunci, niciodată! Am în pod saci întregi, plini cu costume. Vreau să le arunc, că n-am ce face cu ele!*” (Dumbrăvan 2017, Șieut). Mai apoi, arătându-mi o poză, îmi spune: „*Vedeți asta ce frumoasă îi? Astea în Caransebeș îs făcute. Erau o frumusețe! Atunci am fost nănașă mare. Și așa o fost moda atuncea; când erai nănaș, trebuia să ai haine noi!*” (Dumbrăvan 2017, Șieut). Însă, atât la spectacole, cât și la jocul satului, șieutenii aveau fiecare costumul lor propriu, specific zonei.

Un alt șieuițean, Pantea Florean, verișor cu Ioana, privind o poză, îmi explică: „No, de aieștea erau înainte haine la noi, atunci pe vremea lui Ceaușescu. D-apoi, astea o fost demult, autentice; dup-aia s-o făcut pe la Caransebeș și de-alea cu fluturi mulți și cu mărgelile și cu treburi din alea. D-apoi, uite, ăștea cămăși erau scumpe atunci. Era o vacă o cămeșă de asta! Că era plină, cusută, cu mărgelile. Și broderia îi cu sârmă, brodată. Asta mie mi-o făcut-o în Caransebeș. Și-i cu mărgelile până sus. Și la femei erau tot așa, pline. Și erau și foarte grele astea. Poi așa mereau la nunți atunci. Din '75 până în '80, tăta lumea era așa la nunți. Mai faine erau hainele astea țărănești, autentice, din sat, cu care mergeam cu dansurile, dar degeaba, că atunci o apărut eștea ni și elea o rămas. Așa era moda, erau mai de fală. Bătrânii numa' mai avea de eștea, mai vechi, bătrânești cum se spune.” (Pantea F. 2017, Bistrița).

Din această explicație deducem faptul că bătrânii nu au „acceptat” moda aceasta, ei rămânând să poarte hainele lor vechi, bătrânești, specifice satului; cei mai tineri au fost cei care au preluat moda și au „impus-o” în comunitate în acea perioadă, afișându-se astfel la nunți.

Totuși, pe de altă parte, aceste costume nu au pătruns în casa fiecărei gospodine din Șieuiț și din motive pecuniare. În acest sens, întrebată dacă are acum astfel de costume, Mihaela Șoimușan ne spune: „Nu, noi nu am avut în casă costume din astea, pentru că erau foarte scumpe și noi nu ne permiteam să ni le facem sau să ni le cumpărăm.” (Șoimușan 2021, Șieuiț).

Mergând mai departe pe firul cercetării, am reușit să aflăm cum anume ajungeau aceste costume de Caransebeș în posesia șieuițenilor: „Știu că în perioada aia erau femei care anume se ocupau cu lucru ăsta, adică mergeau la Caransebeș (cu autobuzul sau cu trenul) și duceau sau aduceau costumele.” (Șoimușan 2021, Șieuiț). Demn de consemnat este și faptul că aceste costume au pătruns și în celelalte sate ale comunei Șieuiț, mai ales la Sebiș.

Fiind întebat cum au ajuns aceste influențe prin părțile Șieuițului, Partenie Olar ne explică și el realitățile acelor vremuri: „Cineva care o stat în Banat, pe la Timișoara, o venit cu niște haine din alea la niște sărbători. Și în perioada anilor '80, '81, tăta lumea s-o dus și și-o făcut. O fost o perioadă când toată lumea o făcut haine la Caransebeș. Fote și treburi de alea care nu erau originale de a noastre. Erau de Banat. Erau de alea cu fluturi și cu tot felul de ornamente. Dar era scumpă una din aia (n.n. o cămașă), cam 7000 de lei, cât o vacă aproape. Atunci, când erai nănaș, trebuia să-ți faci de alea noi, costume. Și noi avem aicea din alea, da' alea nu-s originale, nu-s autentice. Și nici nu-s reprezentative pentru zona noastră, pentru Șieuiț.” (Olar 2018, Șieuiț).

De asemenea, din sat am mai aflat că, în acea perioadă, s-a întâmplat ca unele femei să ia bani împrumut (chiar și de la bănci), fără știrea soțului, pentru a-și permite să comande și să plătească aceste costume de Caransebeș. Așadar, observăm cât de puternică a fost influența aceasta în zonă, ce repercusiuni a avut fenomenul și cât de mare era dorința, dar și necesitatea (aproape impusă) de a fi „în rând cu lumea”, de a avea măcar un rând de costume noi „de Caransebeș”.

Astfel, observăm că fiecare își dorea să aibă costume cât mai frumoase, mai bogate și mai diverse. Cu siguranță, cei care au adoptat această modă și au preluat aceste costume au făcut-o pentru a fi mândri și pentru a-și etala statutul social, beneficiind astfel de aprecierea celorlalți. Acest lucru s-a întâmplat mai ales la Șieuiț pentru că, spun localnicii: „Șieuițenii își mândri și trebuiau să fie în rând cu lumea. Și ei și le comandau de fală.” (Șoimușan 2021, Șieuiț). Așadar, prin intermediul acestor obiecte vestimentare, șieuițenii își expuneau și exprimau statutul social, acestea fiind o marcă a prestigiului social, iar alții spuneau că aceste costume erau căutate tocmai pentru că erau scilicet și astfel ieșeau mai ușor în evidență, fiind mai deosebite.

De asemenea, șieuițenii se mândreau cu aceste costume pentru că erau foarte scumpe și nu oricine și le permitea, iar deținerea lor era un semn al bunăstării în acea perioadă. Totodată, am

mai aflat că, cu timpul, acestea au fost confecționate chiar și în alte localități, precum Lugoj, Recaș sau Timișoara, nu doar la Caransebeș. (Frândăș 2021, Bistrița).

Din păcate, nu există consemnări sau dovezi scrise asupra acestui fenomen, deoarece cei care au plecat la muncă în Banat erau, de regulă, oameni simpli, care nu aveau foarte multă școală și care nu s-au preocupat să consemneze fenomenul, ci l-au trăit ca atare. Desigur, o cercetare suplimentară asupra acestui fapt merită toată atenția noastră în viitor.

Mai apoi, „după Revoluție, o fost o perioadă când deja nu s-o mai purtat costumele populare și multe s-o aruncat, s-o pus pe jos cătrînțele (n.n. zadiile) la praguri. Și, acuma, când văd că astea is din nou la modă, că se poartă iară, la mulți le pare rău că le-o distrus atunci și că le-o aruncat.” (Olar 2018, Șieui). Astfel, imediat după Revoluție, și la Șieui oamenii s-au îndepărtat de portul popular și l-au desconsiderat, renunțând la el. Unele piese s-au deteriorat și s-au stricat, iar unii oameni au aruncat saci de haine vechi din poduri atunci când și-au renovat casele.

Totuși, chiar dacă timpul și-a lăsat amprenta asupra tradițiilor locale și în această parte de țară, multe dintre aceste piese de port se mai regăsesc și astăzi, fiind îmbrăcate de către săteni duminica la biserică, mai ales la sărbători, la ceremonii sau la alte ocazii speciale.

Într-adevăr, trebuie să recunoaștem faptul că altele au dispărut din uz odată cu trecerea timpului. Însă, în ultimii 10 ani, a existat în comunitate și o revitalizare a costumului popular, prin reluarea activităților Ansamblului Folcloric „Ciobănașul” din Șieui, fapt care a creat o adevărată efervescentă culturală. Membrii acestuia, prin intermediul nenumăratelor evenimente și acțiuni culturale la care au participat, au promovat tradițiile zonei (jocul specific satului, muzica, costumul popular și obiceiurile), iar femeile au fost nevoite să reînceapă să coase costume noi. Astfel, tradiția a început să fie din nou cunoscută (în special de către cei tineri), valorificată și prețuită.

De asemenea, datorită reluării organizării unor evenimente culturale colective de tipul „Jocul Însuraților” (un eveniment marcant pentru comunitatea din Șieui, ce implică participarea tuturor sătenilor), a cărui organizare a fost reluată atât în zona Șieului (la Șieui, Șieu, Gledin, Mărișelu), cât și în zonele limitrofe din județul Mureș, mulți dintre săteni au scos din lada de zestre și au îmbrăcat costumul popular; unii și-au înnoit hainele, iar copiii și tinerii le-au făcut și lor un rând de haine, creându-se un cadru care a încurajat producerea de noi costume, păstrarea și promovarea lor și, mai ales, purtarea acestora cu multă mândrie și bucurie.

Portul popular de pe Valea Șieului este asemănător de la un sat la altul, mai ales în ceea ce privește croiul și forma generală, datorită faptului că unele dintre localitățile de aici au avut o dezvoltare istorică comună, însă, pe de altă parte, se remarcă și particularități specifice fiecărui sat în parte, astfel că aproape fiecare localitate pune în evidență deosebiri mărunte la îmbrăcăminte, nuanțe, acestea fiind detaliile după care oamenii se recunosc și se identifică, iar mai demult, atunci când se întâlneau la târguri sau la alte evenimente comune, știau din ce sat provine fiecare.

Bogăția zonei și a tradițiilor acestui areal se pot cu ușurință observa și în diversitatea portului popular și a obiceiurilor. Așadar, pe Valea Șieului, costumul tradițional are în fiecare sat aspecte specifice, unice, fiind diferit de cele ale locuitorilor comunităților învecinate. În comuna Șieui, chiar și între satele din interiorul acesteia, portul de sărbătoare al șieutenilor se diferențiază față de cel al ruștorenilor sau al sebișenilor, deși distanțele dintre localități sunt foarte mici, de doar câțiva kilometri. Într-adevăr, dorința nespusă a fiecăruia era de a avea cea mai frumoasă cămașă, urmărindu-se mereu ca obiectul vestimentar să surprindă întregul sat atunci când era expus și purtat pentru prima dată. Astfel, „în multe dintre zonele țării, elementele portului popular nu reprezintă doar obiecte de îmbrăcăminte și de podoabă, ci definesc o comunitate și o legitimează etnografic și spiritual.” (Mazilescu 2015, p. 149).

Având în vedere cele expuse și prezentate mai sus, putem formula o serie de **concluzii** asupra acestui subiect. În primul rând, trebuie subliniat faptul că perioada anilor '70-'80 este marcată la Șieuiț printr-un transfer cultural aparte, datorat apariției și adopției acestui costum nou, cu influențe „de Caransebeș”. Elementele de port popular străine față de cele din zona locală s-au datorat, în primul rând, unor schimburi economice și culturale din acei ani, însă nu poate fi neglijat nici aspectul că acest import ar fi putut fi determinat și de lipsa unor materiale (materii prime), precum pânza țesută în casă sau bumbacul, astfel că adoptarea noilor costume a fost mai la îndemână.

Un alt aspect extrem de important este și faptul că tinerii au fost cei care le-au purtat și le-au adoptat mai ușor, fiind o „modă” preluată și dusă mai departe mai ales de către aceștia, în timp ce bătrânii nu le-au agreat, ei rămânând în continuare cu portul specific satului, cel vechi. Însă, la nunți, mai ales nașii și mirii trebuiau să aibă obligatoriu un rând de astfel de haine noi.

Cercetările de teren efectuate până acum au confirmat că aceste costume „de Caransebeș” găsite la Șieuiț seamănă cu costumele din Banat din anii '60-'70, confecționate pe nailon (nu pe pânză), cusute predominant cu fir argintiu și auriu, cu mărgelile și paiete, cămășile având registre ornamentale bogate pe mâneci. Totuși, în urma discuțiilor purtate cu câțiva bănațeni, am aflat că acestea nu erau caracteristice nici măcar pentru zona Banatului, fiind mai mult un tip nou de costume de sărbătoare, purtate la ocazii festive, la nunți sau la petreceri. Probabil că deschiderea și interesul bănațenilor pentru adoptarea lucrurilor noi și pentru inovații a dus la crearea acestor ținute aparte. În zilele noastre, nailonul nu mai este folosit nici la confecționarea acestora, fiind preferate din nou pânza de casă și bumbacul ca materii prime.

Încă un aspect, deloc de neglijat, este și faptul că atât această zonă a Șieuițului, cât și zona Caransebeșului au făcut parte din cadrul regimentelor de graniță, acesta fiind un punct istoric comun. Pe de altă parte, am reușit să identificăm modalitatea prin care acest tip de costum a ajuns la Șieuiț, și anume prin intermediul unor oameni care au muncit temporar în Banat, mai ales în vecinătatea Caransebeșului, în acea perioadă. Costumele erau comandate, cusute și făcute acolo, iar probabil dorința și nevoia de a ieși în evidență, de a fi mai aparte, i-a făcut pe șieuițeni mai deschiși în acea perioadă de a adopta noile modele.

Totuși, se remarcă interesul pentru aceste ținute și în alte câteva zone învecinate ale satului Șieuiț din județul Bistrița-Năsăud (Sebiș, Ruștior, Bârla, Monor, Teaca, Pintic, Archiud etc.) sau chiar din județul Mureș (pe Valea Gurghiului¹⁰), însă în aceste sate astăzi se mai regăsesc puține exemplare. Cu siguranță, merită a fi analizate și pe viitor, mai în detaliu, resorturile și căile concrete care au condus la acest fapt, precum și la transferul cultural atât de inedit și neașteptat.

Concluzionând, important de remarcat este însă faptul că, deși au fost purtate destul de mult și de des în acea perioadă, aceste costume nu au avut putere asupra portului tradițional al satului Șieuiț, și nu l-au înlocuit, reprezentând doar „o alternativă”. Acestea au fost prezente în prim planul cultural al satului pentru o perioadă limitată de timp. Ele mai există și astăzi, fiind purtate la anumite ocazii, însă nu sunt considerate de către localnici a fi tradiționale sau specifice satului.

¹⁰ Consider că este demn de remarcat faptul că aceste costume „de Caransebeș” au pătruns și aici. O cercetare recentă ne-a adeverit faptul că în această zonă există încă multe astfel de costume, iar unele dintre ele se mai pot vedea și astăzi la anumite manifestări artistice, precum „Târgul fetelor de la Gurghiu”. Desigur, importul acestor costume populare a urmat un traseu asemănător celor de la Șieuiț, mulți dintre locuitorii de pe Valea Gurghiului muncind în Banat în perioada amintită.

Referințe bibliografice / Listă bibliografică:

I. Lucrări generale și de specialitate:

- Biriș 2015 = Iovu-Adrian Biriș, *Monografia pădurilor comunale din fostul district grănițăresc Năsăud* în „Bucovina Forestieră”, Direcțiunea Centrală a Pădurilor Cluj, Regiunea Silvică Bistrița, Nr. 15 (2), 2015.
- Bodiu/ Golban 2012 = Aurel Bodiu, Maria Golban, *Portul tradițional românesc din Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Editura EIKON.
- Buzilă 1984 = Mărioara Buzilă, *Folclor muzical de pe valea superioară a Șieului și valorificarea lui în școala generală*, Lucrare metodică-științifică pentru obținerea gradului didactic I, Conservatorul de Muzică „Gheorghe Dima”, Cluj-Napoca.
- Chintăuan/ Prahase 2001 = Ioan Chintăuan, Mircea Prahase, *Bistrița-Năsăud – mediul și tradiția*, Cluj-Napoca, Editura SUPERGRAPH.
- Ciocan 2006 = Janeta Ciocan, *Portul popular din Țara Chioarului*, Baia Mare, Editura Ethnologica.
- Doagă 1978 = Aurelia Doagă, *Cusături Românești*, București, Editura Ion Creangă.
- Ghinoiu 2005 = Ion Ghinoiu, *Comoara satelor. Calendar popular*, București, Editura Academiei Române.
- Marcu 1997 = Albin Marcu, Șieuf, București, Editura Crater.
- Mare 2019 = Monica Mare, „Costumul tradițional – istorie și măiestrie românească”, în *Mărgăritate bănățene. Colecția etnografică Marius Matei*, Baia Mare, Editura Aramis, 2019, pp. 9–10.
- Matei 2019 = Marius Matei, *Mărgăritate bănățene. Colecția etnografică Marius Matei*, Baia Mare, Editura Armanis.
- Mazilescu 2015 = Sorin Mazilescu, „Portul popular din Argeș-Muscel” în *Caiete folclorice Argeș, XVIII, Comunicări și materiale pe teme de folclor, etnografie și etnologie, Sesiunea de comunicări din 10 mai 2014*, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Argeș, Pitești, Editura Alean.
- Niculescu-Varone 1934 = G.T. Niculescu-Varone, *Portul național românesc*, Partea a II-a, cu 44 fotografii în text, București.
- Sabău 2015 = Claudia Septimia Sabău, „Și ne-au făcut din grănițeri, țărani ... ” *Mentalități colective în satele năsăudene foste grănicerești în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Cluj-Napoca, Editura MEGA.

II. Surse web:

- *** Comuna Șieuf, Bistrița-Năsăud, https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_%C8%98ieu%C8%9B,_Bistri%C8%9Ba-N%C4%83s%C4%83ud, accesat la data de 09.01.2021, ora 18:15.
- *** Micul dicționar academic, ediția a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică, București, Editura Univers Enciclopedic, 2010, <https://dexonline.ro/sursa/mda2>, accesat la data de 10.01.2021, ora 17:30.
- *** Tradiții populare – Materiale necesare confecționării costumului popular, disponibil la adresa https://www.traditii.pancarpatica.ro/ari2_1333-materiale_necesare_confecționarii_costumului_popular.html, accesat la data de 11.01.2021, ora 16:10.
- Floare Grapini, „Portul popular din Țara Năsăudului, în expoziție de fotografie, la Muzeul din Rodna”, în ziarul *Răsunetul*, <https://rasunetul.ro/portul-popular-din-tara-nasaudului-expozitie-de-fotografie-la-muzeul-din-rodna>, accesat la 11.01.2021, ora 13:30.
- Lt. Col. Ioan Parean, „Contribuții la istoria Regimentului 1 român de graniță”, în *Revista Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”*, Sibiu, Nr. 3, 2000, http://www.armyacademy.ro/reviste/3_2000/art28.html, accesat la data de 10.01.2021, ora 18:20.

6. Cornelia Vlașin, „Crearea fondurilor grănicerești nășăudene”, în *Revista Bistriței*, disponibil la adresa <http://www.arhivelenationale.ro/images/custom/image/serban/2014/RA%201%202011/09%20vla-sin,%20cornelia.pdf>, accesat la data de 10.01.2021, ora 20:00, p. 86.

III. Lista informatorilor:

1. Trif Lucreția, n. 1938 în Săcalu de Pădure, județ Mureș. Interviu realizat la Șieui în data de 17 martie 2017.
2. Dumbrăvan Ioana (născută Pantea), Șieui, n. 1958. Interviu realizat la Șieui în data de 25 martie 2017.
3. Pantea Florean, Șieui, n. 1970. Interviu realizat la Bistrița în data de 2 mai 2017.
4. Olar Partenie, Șieui, n. 1963. Interviu realizat la Șieui în data de 2 februarie 2018.
5. Pantea Ignat Jr., Șieui, n. 1976. Interviu realizat la Șieui în data de 28 iulie 2020.
6. Frandăș Ilie, Reghin, județ Mureș, n. 1952. Interviu realizat la Bistrița în data de 11 ianuarie 2021.
7. Șoimușan Mihaela, Sebiș, n. 1978. Interviu realizat la Șieui în data de 14 ianuarie 2021.